

İSLAMCILIK TARTIŞMALARINA BİR KATKI

Hüseyin SEVİM, 19 Şubat 2022

<https://hertaraf.com/koseyazisi-huseyin-sevim-islamcilik-tartismalarina-bir-katki-2864>

Son dönemde özellikle Mustafa İslamoğlu'nun kendi İslamcılık dönemlerine ilişkin pişmanlıklarını ifade etmesi sonrası alevlenen bir İslamcılık tartışması var.

Kişisel gözlemim ve beni en çok rahatsız eden şey, bu tartışmaların çok büyük oranda İslamcılığın kendi özgün teorik zemininde yapılmayıp, kendisine İslamcılık atfedilen muhtelif siyasi pratiklerin yol açtığı yozlaşma ve kötü deneyimlerin üzerinden yürüyor olması.

En yakın ve görünür örneği üzerinden konuşmak gerekirse, Türkiye'deki Ak Parti tecrübesinden hareketle bir İslamcılık eleştirisi geliştirmek bana hiç kabul edilebilir gelmiyor. Kendisini başlangıçta muhafazakâr demokrat olarak tanımlamış, sonrasında da bu tanımlı milliyetçilikle “zenginleştirmiş” bir siyasi hareketin ürettikleri üzerinden nasıl olur da bir İslamcılık eleştirisi yapılabilir?! Teorik zemininde Afganî, Abduh, Akif, M. Carullah, İkbâl, S. Kutub, Mevdudî, Aliya vb isimlerin referans olarak sayılabileceği bir hareketin, Ak Parti tecrübesiyle yargılanması akla, mantığa, vicdana sığar mı?!

Şunu kabul edebilirim: Gerçekten de Ak Parti süreci “kitleler” nezdinde İslamcılık “algısını” son derece bozmuştur, kirletmiştir. Bu durum İslamcılarının işini toplumsal zeminde zorlaştırmış; at izi, it izine karışmıştır. Ama entelektüel ölçekte bunun son derece çığ ve anlamsız bir mukayese olduğu kanaatini taşıyorum. Bugün kendi özgün kodlarını koruyan dürüst İslamcı sayısı belki de birkaç elin parmaklarını geçmeyecek seviyeye indi. Bu az sayıdaki İslamcının “eski arkadaşlarından” yüzlercesi hatta binlercesi mevcut siyasi iktidar kadrolarını doldurdular ve onun nimetlerinden büyük bir açgözlülük ve utanmazlıkla faydalanmaktalar. Olan sadece bu! Yoksa bu açgözlü “eski İslamcı grup”, bir zamanlar taşıdıkları İslamcı kodlarını dürüstçe iktidar pratiklerine de taşıyıp bir başarısızlık yaşamadılar. O nedenle İslamcı teorinin kodlarında var olan –olası– bazı yanlışların nasıl da yıkıcı sonuçlar doğurabildiğine falan tanıklık etmedik. Belki de bu gerçekleşseydi, yaşanmış sonuçlar üzerinden daha tutumutaraklı eleştiriler de geliştirilebilirdi. Ama bu deneyimlenmedi ve olası sonuçları gözlemlenmedi.

Bu noktada eski İslamcılarının malum iktidar iştahlarını sadece maddi ihtiras, ikbal beklentisi vs saiklerle izah etmeye kalkmak da doğru olmayacaktır. Onların bu iktidar heveslerinin kökeninde, –en azından başlangıçta– on yıllardır temel hedeflerinden biri olan “İslam devleti”ni kurma, ya da ona giden yolda katkı sunma gibi samimi (gözükten), ama aşağıda biraz daha

netleştirmeyi umduğum güncel (olası) İslamcı paradigma açısından hiç de vazgeçilmez olmayan bir hayali mutlaklaştırma güdüsünün de bulunduğunu yadsıyamayız. Bu insanlar süreç içinde iktidar nimetleri, pragmatizm, oportünizm vs karşısında ilkelerini koruyamadılar ve “dönüştüler”. Bazıları mankurt, bazıları zombi, bazıları canavar oldu. Belki de insan doğasının zaafının, onu, iktidar gücünü ele geçirince engellenemez bir biçimde ahlaksız ve ilkesiz olana doğru evriltme gücünü kabul etmemiz ve hatta iktidar olmaktan korkmamız gerekiyor bile olabilir.

Eski İslamcılarının siyasal eyleyışlerinde, İslamcı kodlarının taa en başından, onları, etnik köklerini de aşabilmiş bir evrensel anlayışla donatamamış olmasının etkilerini de sıkça gözlemledik süreç içinde. Özellikle “Türk” İslamcılarının mesela Kürt illerindeki sorunlar ve zulümler karşısında çoğu zaman –en azından– bigâne kaldıklarını, kimi zaman da zulmün taraftarı olabildiklerini, son dönemde de düpedüz milliyetçi bir dil ve tutuma evrildiklerini; “sözde” ümmetçi kodlarının etkisiyle de son derece ironik bir biçimde Filistin’e, Bosna’ya, Çeçenistan’a duyuruyken kendi tanımlı, resmi iktidar alanlarındaki adaletsizliklere umursamaz kalabildiklerini gördük. Ancak tüm bu özeleştiriler ışığında dahi teorik bir zemini değil, insan doğasına ilişkin sorunları, ilkesiz pratikleri tartışıyor durumda olduğumuzu düşünüyorum. Diğer yandan, özellikle insan doğası ve bu doğadan kaynaklanabilecek olası (belki de kaçınılmaz) teori – pratik uyumsuzlukları ve tutarsızlıklarının “Yeni İslamcılık” yaklaşımı için ıskalanmaması gereken önemli bir teorik parametre oluşturması gerektiği sonucuna da varıyorum.

Kısa bir süre önce, genç bir akademisyen olan Fuat Kına, meselenin kendi özgün teorik zemininde tartışılmasına ilişkin harika bir örnek oluşturacak nefis bir yazı yazdı. Doğrusu bazılarında katılmadığım, bazılarını da tartışmalı (ama tartışmaya değer) bulduğum cesur tespit ve öneriler var yazıda. O detaylara burada girmeden, mezkûr yazının tam da konunun hangi zeminde tartışılması gerektiğine dair ufuk açıcı ve yön gösterici çık kıymetli bir katkı sunduğunu ifade etmek isterim. Yazıya şu linkten ulaşılabilir: <https://www.emekveadalet.org/notlar/musluman-sosyalistlerin-yeni-islamciligi/>

Tartışmaya katkı sadedinde benim kişisel önerim de dürüst İslamcılık tartışmalarının başlangıcına “İslam algımız / yorumumuzun gözden geçirilmesini” koymak şeklinde olacaktır.

Şahsen, İslam dünyasının son iki yüzyılda hem Batı’da yaşanan düşünsel ve pratik devinimlerin ürettiği devasa yüzleşme / tehdit alanlarıyla karşı karşıya kaldığını, hem de bu süreci kendi içinde inanılmaz bir ataletle geçirerek müthiş vakit kaybettiğini düşünüyorum. İslam dünyası bu süreçte bırakın aksiyoner bir tutum içinde olabilmeyi, reaksiyoner olmayı bile başaramadı. Bu durumun bir sonucu olarak da Afganî’den Aliya’ya gelene kadar, İslamcı gelenek içinde

hem düşünsel hem pratik zeminlerde kabul gören pek çok yaklaşım, yukarıda bahsettiğim gecikmiş yüzleşmeleri yaptığımızda köklü değişimlere uğrayacak belki de...

Konuya İslam algısından başlamalıyız derken, zaten yüzyıllardır çok acı bedellere mal olmuş, mevcut, her yeni gelenin “İslam budur” diye aslında “kendi İslam yorumu” olan şeyi dayatmasına benzer bir yanılığdan şiddetle kaçınılması gerektiğinin de farkındayım. O nedenle de bu “gözden geçirmenin”, Kur’anî eksende olmak kaydıyla olabildiğince esnek, süreç içinde zaten kendine yaşam alanı bulabilmiş ve bulacak olan; İslam’ı muhafazakâr kodlarla okumayıp, insanlığa sunacağı katkılar için mücadele etmeyi eksene alabilmiş her türlü yaklaşıma kapı aralayan bir öze sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Belki de en temelde yapmamız gereken şey, “İslam budur!” demekten vazgeçmektir. İster Kur’an’ın pek çok yorumu pekl mümkün kılan (hatta bunu özellikle belki de bir ilahi tercih olarak sunan) genel esnek anlam yapısına, ister rivayet mktesebatındaki farklı anlayabilme esnekliklerine ilişkin örneklere, ister genel İslam tarihine ya da mezhepler tarihine ve mezheplerin temel dinamiklerine, usul ve içtihad literatürüne bakın, varabileceğiniz en net ve öncelikli sonuç, hiç kimsenin “İslam budur” şeklinde bir dayatma yapmaya hak sahibi olmadığıdır.

Nasıl ki bir zamanların tartişılmaz bir şekilde kabul (ya da red) edilen pek çok temel İslamî (ya da “gayri İslamî”) kavramı (faiz, İslam devleti, miras hukuku, kadın hakları gibi, hatta tersinden demokrasi, feminizm, sosyalizm gibi...), çeşitli biçim ve bağlamalarda tartişilabilir hale geldiyse ve bu tartişmaların en marjinal tarafları bile kendilerine Kur’anî zeminde bir konum tanımlayabiliyorlarsa, bu yaklaşım esnekliğinin sağlayacağı fırsatlarla, tevhid / ilah kavramlarının merkezi değerlerine ilaveten, adalet, emek sorunları, mülkiyet, sermaye, ahlakilik, öteki vb gibi pek çok kavramın da gözden geçirildiği bir “Yeni İslamcılık” anlayışı inşa etmenin vakti geldi ka-naatindeyim.

Hiç kimsenin ne gelenekçi ne tarihselci, ne hermentiki vb gibi Kur’an / İslam yorumlarını kimseye dayatmayıp, ama diğer yandan da bu kategorik çerçevelerde özgürce “nerilerini” yapabildikleri bir Kur’anî / İslamî zeminin İslamcılık için de yepyeni ufuklar açabileceğine (aması gerektiğine) inanıyorum.